

Marian Wolanin

Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z 13 czerwca 1995 r. III AZP 3

Palestra 40/1-2(457-458), 200-207

1996

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

■ Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z 13 czerwca 1995 r.

III AZP 3/95*

Teza glosowanej uchwały brzmi:

„Nieruchomość wywłaszczona na podstawie przepisów dekretu z 26 kwietnia 1949 r. o nabywaniu i przekazywaniu nieruchomości niezbędnych dla realizacji narodowych planów gospodarczych (jednolity tekst: Dz.U. z 1952 r., Nr 4, poz. 31) nie podlega zwrotowi na podstawie art. 69 ust. 1 ustawy z 29 kwietnia 1985 r. o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości (jednolity tekst: Dz.U. z 1991 r., Nr 30, poz. 127 ze zm.), jeżeli przed wejściem w życie tej ustawy została zagospodarowana przez przedsiębiorstwo państwowe zgodnie z celem, dla którego orzeczono wywłaszczenie, a następnie przekazana innej państwowej jednostce organizacyjnej.

Orzeczenie Sądu Najwyższego stanowi próbę rozstrzygnięcia jednego z podstawowych problemów prawnych powstających na tle stosowania instytucji zwrotu nieruchomości wywłaszczonych. Roszczenie o zwrot nieruchomości wywłaszczonej dotyczy w istocie restytucji prawa rzeczowego przysługującego określonemu podmiotowi do nieruchomości, przejętego przez Państwo za pomocą środków administracyjnych w postępowaniu wywłaszczeniowym.

Żądanie przez byłych właścicieli (lub ich prawnych następców) restytucji wywłaszczonego prawa własności nieruchomości przeciwstawione jest wykonywaniu prawa własności przez podmiot, na rzecz którego nastąpiło wywłaszczenie (Skarb Państwa lub gmina).

Omawiana problematyka wywłaszczonych nieruchomości znajduje swoje źródło w art. 7 przepisów konstytucyjnych¹, traktującym o ochronie przez Rzeczpospolitą Polską własności i prawa dziedziczenia, gdzie wywłaszczenie jest dopuszczalne wyłącznie na cele publiczne i za słusznym odszkodowaniem.

Poprzez nowelizację Konstytucji w końcu 1989 r. polegającą na ujednoczeniu przez ustrojodawcę ochrony wszelkiej własności (bez względu na jej formę, z wyjątkiem własności osobistej) rozpoczął się proces przebudowy struktury własnościowej majątku narocowego zasadzający się przede wszystkim na prywatyzacji i reprivatyzacji tego majątku. Jednym z przejawów szeroko rozumianej reprivatyzacji jest

---

* Dotychczas nie publikowana.

restytucja prawa własności nieruchomości byłych właścicieli, którym państwo odebrało to prawo, zwłaszcza na podstawie aktów prawnych poprzedzających obowiązującą obecnie ustawę z 29 kwietnia 1985 r. o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości². W konstytucyjnie ukształtowanej formule ochrony prawa własności restytucja istniejącego niegdyś prawa do nieruchomości pozostaje w ścisłym związku celowościowym z obowiązującymi obecnie formami i celami przejmowania nieruchomości przez państwo lub gminę w drodze wywłaszczenia. Oznacza to, że prawo własności nieruchomości jest w zasadzie nienaruszalne. Dopiero realizacja celu publicznego legitymuje uprawnione organy do odebrania tego prawa za odszkodowaniem rekompensującym właścicielowi poniesioną stratę. Państwo nie może przejąć prawa własności nieruchomości, jeżeli zrealizowanie określonego celu publicznego jest możliwe bez takiej ingerencji w prawo własności. Jeżeli jednak realizacja celu publicznego nie jest możliwa bez przejścia przez państwo prawa do nieruchomości, to właściciel nie może się przeciwstawić wywłaszczeniu takiego prawa. Przysługuje mu jedynie roszczenie o wypłatę odszkodowania mającego na celu wyrównać poniesioną stratę.

W glosowanym orzeczeniu powiększony skład Sądu Najwyższego ograniczył się do udzielenia odpowiedzi na pytanie składu pięciu sędziów SN o następującej treści: „Czy nieruchomość wywłaszczona na podstawie przepisów dekretu z dnia 26 kwietnia 1949 r. o nabywaniu i przekazywaniu nieruchomości niezbędnych dla realizacji narodowych planów gospodarczych (jednolity tekst: Dz.U. z 1952 r., Nr 4, poz. 31) podlega zwrotowi poprzedniemu właścicielowi lub jego następcom prawnym na podstawie art. 69 ust. 1 ustawy z dnia 29 kwietnia 1985 r. o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości (jednolity tekst: Dz.U. z 1991 r., Nr 30, poz. 127 ze zm.), jeżeli po wywłaszczeniu nieruchomość ta została zagospodarowana przez przedsiębiorstwo państwowe zgodnie z celem decyzji o wywłaszczeniu, lecz następnie stała się mu zbędna i została przekazana w użytkowanie innej państwowej lub samorządowej jednostce organizacyjnej?”

Powołując się na względy natury proceduralnej (art. 391 § 1 k.p.c.) Sąd Najwyższy nie udzielił odpowiedzi na pytanie przedstawione w pierwotnym brzmieniu przez Naczelną Sąd Administracyjny – Ośrodek Zamiejskowy w Lublinie o treści następującej: „Czy w świetle art. 69 ust. 1 ustawy z 29 kwietnia 1985 r. o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości (jedn. tekst: Dz.U. z 1991 r., Nr 30, poz. 127 z późn. zm.) dopuszczalne jest orzeczenie o zwrocie nieruchomości wywłaszczonej na rzecz jej poprzedniego właściciela lub jego następców prawnych, jeśli nieruchomość ta po wywłaszczeniu została zagospodarowana zgodnie z jego celem, lecz w czasie późniejszym

nastąpiła zmiana sposobu jej wykorzystania odmienna od pierwotnego celu wywłaszczenia?” (sygn. akt w Sądzie Najwyższym: III AZP 13/94). Motywem do zawężenia przez sąd odpowiedzi było powstałe zagadnienie prawne w konkretnej sprawie rozpoznawanej przez Naczelnego Sąd Administracyjny, gdzie wątpliwości na tle stosowania art. 69 ustawy o gosp. grunt. wynikają z konkretnych faktów poddanych osądowi.

Pomimo rozstrzygnięcia przez Sąd Najwyższy wątpliwości prawnych na tle stosowania art. 69 ustawy o gosp. grunt. do nieruchomości wywłaszczonych na mocy dekretu z 1949 r. w zakresie objętym tezą orzeczenia, problem stosowania omawianego przepisu ustawy o gosp. grunt. w sposób przedstawiony przez NSA-OZ Lublin z pewnością powróci na wokandę Sądu Najwyższego z uwagi na zwiększającą się liczbę skarg do NSA na decyzje wojewodów odmawiających (jako organ II instancji) zwrotu nieruchomości wywłaszczonych, przy niejednolitym stosowaniu powołanego przepisu ustawy przez NSA³.

W rozpatrywanej przez Sąd Najwyższy sprawie nieruchomości przejęta została na podstawie dekretu z dnia 26 kwietnia 1949 r. o nabywaniu i przekazywaniu nieruchomości niezbędnych dla realizacji narodowych planów gospodarczych. Nieruchomość została zagospodarowana zgodnie z celem wywłaszczenia. Zmiana sposobu zagospodarowania nieruchomości nastąpiła w 1974 r. w czasie obowiązywania ustawy z 12 marca 1958 r. o zasadach i trybie wywłaszczania nieruchomości⁴, polegająca na odmiennym od celu wywłaszczenia sposobie wykorzystania nieruchomości. Wniosek o zwrot nieruchomości wywłaszczonej złożony został w czasie obowiązywania ustawy z 29 kwietnia 1985 r. o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości, w treści ustalonej nowelą z 29 września 1990 r. o zmianie ustawy o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości⁵. Roszczenie o zwrot nieruchomości wywłaszczonej zgłoszone więc zostało w czasie obowiązywania art. 69 ust. 1 ustawy o gosp. grunt. stanowiącego, że: „Nieruchomość lub jej część podlega zwrotowi na rzecz poprzedniego właściciela lub jego następcy prawnego na jego wniosek, jeżeli stała się zbędna na cel określony w decyzji o wywłaszczeniu”.

Sąd Najwyższy przyjął pogląd, że w rozpatrywanej sprawie nie znajduje zastosowania cytowany przepis ustawy o gosp. grunt., a stosuje się przepis art. 34 ustawy z 12 marca 1958 r. o zasadach i trybie wywłaszczania nieruchomości. Zdaniem sądu, przeznaczenie nieruchomości wywłaszczonej – wykorzystywanej dotychczas zgodnie z celem wywłaszczenia – na realizację innego przedsięwzięcia nie wyczerpuje dyspozycji powołanego art. 34 ustawy o zasadach i trybie..., stanowiącego, że zwrotowi na rzecz byłego właściciela (za jego zgodą) podlega nieruchomość, która nie została użyta na cel wywłaszczenia i jednocześnie stała się zbędna na realizację tego celu.

Skoro w chwili zmiany sposobu wykorzystania nieruchomości nie zostały spełnione przesłanki do jej zwrotu – bowiem nieruchomość została użyta zgodnie z celem wywłaszczenia, a następnie stała się zbędna na ten cel – to żądanie zwrotu tej nieruchomości w trybie art. 69 ustawy o gosp. grunt. w opinii sądu jest bezprzedmiotowe. Fakt użycia nieruchomości wywłaszczonej na cel wywłaszczenia – w świetle art. 34 ustawy o zasadach i trybie... – wyczerpał zdaniem Sądu jakąkolwiek możliwość żądania w przyszłości zwrotu nieruchomości, przeznaczonej następnie na realizację innego celu.

Jako uzasadnienie przedstawionej tezy Sąd Najwyższy powołał zasadę uwzględnienia przy ocenie prawnej zdarzenia wywołującego skutki prawne – przepisów obowiązujących w dacie tego zdarzenia (tutaj powoływany art. 34 ustawy o zasadach i trybie...). Wobec braku przepisów intertemporalnych w ustawie o gosp. grunt. dotyczących stosowania niniejszej ustawy do zdarzeń zaistniałych przed jej wejściem w życie, Sąd Najwyższy *per analogiam* powołał przepis art. XXVI i art. XXXIX ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – przepisy wprowadzające Kodeks cywilny⁶.

Przedstawiony wywód Sądu Najwyższego wydaje się właściwy i zgodny z metodami wykładni prawa. Wątpliwości może budzić fakt powołania się sądu na przepisy statuujące zasady prawa cywilnego, i odpowiedniego ich stosowania do instytucji prawa administracyjnego. Roszczenie o restytucję prawa własności nieruchomości wywłaszczonej dotyczy niewątpliwie prawa rzeczowego, należącego do sfery regulacji prawa cywilnego. Jednakże wywłaszczenie tego prawa (przymusowe odebranie), jak i żądanie jego restytucji nie posiada cywilnoprawnego charakteru. Są to konstrukcje prawa administracyjnego.

Cywilnoprawną formą przeniesienia prawa własności jest przede wszystkim umowa; zaś formą cywilnoprawnej restytucji prawa własności jest skarga windykacyjna do sądu powszechnego (roszczenie o wydanie nieruchomości).

W konkluzji orzeczenia Sąd Najwyższy wskazał, że wykładnia przepisu art. 69 ustawy o gosp. grunt. byłaby potrzebna tylko wówczas, gdyby zdarzenie takie, jak użycie wywłaszczonej nieruchomości lub zmiana jej przeznaczenia wystąpiły w okresie obowiązywania ustawy o gosp. grunt. Według zaprezentowanego przez sąd poglądu należy przyjąć, że kolejna zmiana sposobu wykorzystania nieruchomości wywłaszczonej (na mocy ustaw obowiązujących przed wejściem w życie ustawy o gosp. grunt.) po wejściu w życie art. 69 ustawy o gosp. grunt. nie stanowi podstawy do żądania zwrotu tej nieruchomości.

Reasumując, art. 69 ustawy o gosp. grunt. może mieć zastosowanie w dwóch sytuacjach: w przypadku niezrealizowania celu wywłaszczenia bądź w przypadku zmiany sposobu wykorzystania nieruchomości

ści wyłączonej – użytej na cel wyłączenia – w czasie obowiązywania powołanego art. 69 ustawy o gosp. grunt. Pierwszy z przedstawionych przypadków nie budzi obecnie większych wątpliwości⁷. Do rozstrzygnięcia pozostaje zatem stosowanie art. 69 ustawy o gosp. grunt. w drugiej z przedstawionych sytuacji, będącej treścią pytania prawnego NSA-OZ w Lublinie.

Pomimo trafnego poglądu prezentowanego przez Sąd Najwyższy w głosowanej uchwale nie sposób jest uznać tezę orzeczenia za wystarczającą do rozstrzygnięcia problemu przedstawionego przez NSA-OZ w Lublinie w pytaniu prawnym.

W świetle przedstawionej na wstępie konstytucyjnej ochrony własności i celowościowego związku roszczenia o zwrot nieruchomości wyłączonej z obowiązującymi obecnie formami i celami przejmowania przez Skarb Państwa lub gminę prawa własności nieruchomości, wydaje się słuszne sformułowanie poglądu, że użycie nieruchomości (wyłączonej) na cel wyłączenia wyklucza możliwość żądania w przyszłości zwrotu tej nieruchomości, jeżeli zostanie ona następnie zagospodarowana w inny sposób, niezgodny z celem jej wyłączenia. Wyłączenie nieruchomości jest administracyjnym sposobem przejęcia prawa własności nieruchomości. Nie tworzy ono nowej kategorii prawa rzeczowego. Przejęte prawo własności podlega takiej samej ochronie, jak prawo przejmowane w drodze wyłączenia. Zmianie ulega podmiot wyłączenia prawa – w miejsce dotychczasowego właściciela wchodzi Skarb Państwa lub gmina. Powstały w drodze wyłączenia nowy stosunek prawa własności podlega – w świetle art. 7 przepisów konstytucyjnych – takiej samej ochronie jak stosunek prawa własności istniejący do chwili wyłączenia nieruchomości. Cytowany art. 7 przepisów konstytucyjnych chroni istniejący stosunek prawny własności nieruchomości. Nie może on więc stanowić podstawy do wykładni rozszerzającej wobec stosunku prawnego własności nieruchomości, który uległ rozwiązaniu w chwili wyłączenia, a zatem nieistniejącego stosunku cywilnoprawnego w chwili żądania zwrotu wyłączonej nieruchomości. Skarb Państwa lub gmina, po wykorzystaniu nieruchomości wyłączonej na cel określony w decyzji wyłączeniowej może swobodnie dysponować swoim prawem własności, zgodnie z art. 140 k.c. i art. 4, art. 5 oraz art. 6 ustawy o gosp. grunt. (np.: sprzedaż nieruchomości, obciążenie jej ograniczonymi prawami rzeczowymi, oddanie nieruchomości w użytkowanie wieczyste).

Można również bronić odmiennego poglądu. Literalna bowiem wykładnia art. 69 w związku z art. 47 ust. 4 ustawy o gosp. grunt., wprowadzającego zakaz przeznaczania (przy braku zgody byłego właściciela na zwrot nieruchomości) nieruchomości wyłączonej, na

inny cel aniżeli cel określony w decyzji o wywłaszczeniu, jednoznacznie przemawia za bezwzględny zwrot nieruchomości wywłaszczonej zawsze wtedy, jeżeli stała się ona zbędna na cel wywłaszczenia, a były właściciel lub jego prawny następca złoży wniosek z żądaniem zwrotu. Za przedstawionym poglądem przemawia również stanowisko Naczelnego Sądu Administracyjnego wyrażone w jednym z orzeczeń, według którego zbędność nieruchomości na cel, który uzasadnia wywłaszczenie, musi być oceniana na podstawie tych samych kryteriów, co jej niezbędność określona w postępowaniu wywłaszczeniowym⁸. Rozwijając tezę NSA należy przyjąć, że zwrotowi podlega taka nieruchomość, która w chwili zgłoszenia roszczenia o zwrot nie spełnia przesłanki niezbędności na cel wywłaszczenia, określony w decyzji o wywłaszczeniu.

Trudno odmówić racji obu przedstawionym wyżej poglądom. Biorąc jednak pod uwagę wykładnię historyczną instytucji zwrotu nieruchomości wywłaszczonych oraz *ratio legis* wywłaszczania nieruchomości, a także konstytucyjną ochronę cywilnoprawnego stosunku prawa własności nieruchomości, wydaje się słuszne przyjęcie pierwszego z przedstawionych poglądów, opowiadającego się za wygaśnięciem administracyjnoprawnego roszczenia żądania zwrotu nieruchomości z chwilą zrealizowania celu wywłaszczenia. Jeżeli bowiem podmiot przejmujący prawo własności w drodze wywłaszczenia zrealizuje cel tego wywłaszczenia, to obciążenie nieruchomości roszczeniem o jej zwrot byłemu właścicielowi w przypadku zmiany sposobu wykorzystania nieruchomości stanowiłoby w istocie stworzenie „warunkowego” czy też „ograniczonego” prawa własności, przysługującego Skarbowi Państwa lub gminie dopóty, dopóki przedmiot tego prawa jest wykorzystywany zgodnie z celem wywłaszczenia. Zmiana sposobu zagospodarowania nieruchomości w omawianym przypadku (skutkująca bezwzględny zwrot byłemu jej właścicielowi) odbierałaby prawo własności tej nieruchomości jeden z jego cywilnoprawnych atrybutów, jakim jest swoboda wykonywania prawa własności określona granicami art. 140 k.c.

Przedstawiony argument nie znajduje zastosowania do nieruchomości, które po dokonaniu wywłaszczenia nie zostały wykorzystane na cel określony w decyzji o wywłaszczeniu. Istotą wywłaszczenia jest przymusowe przejęcie prawa własności nieruchomości niezbędnych do zrealizowania określonego celu publicznego (w decyzji wywłaszczeniowej). Zaniechanie realizacji celu wywłaszczenia przekreśla istotę przejęcia prawa własności w postępowaniu wywłaszczeniowym. Dlatego też w pełni uzasadniony jest bezwzględny zwrot nieruchomości niewykorzystanych na ten cel byłym właścicielom lub ich prawnym następcom przy zgłoszeniu przez nich takiego żądania. Jeżeli cel wywłaszczenia został zrealizowany, to aktualny stosunek prawa włas-

ności nieruchomości podlega pełnej ochronie, w takim samym zakresie, jak przed jego przejściem w drodze wywłaszczenia.

Bez znaczenia jest poszukiwanie innych argumentów przemawiających za przyjęciem jednego z dwóch zaprezentowanych wyżej poglądów w zakresie stosowania art. 69 ustawy o gosp. grunt., jeżeli za uznaniem słuszności jednego z nich rozstrzyga przyjęcie metody wykładni: celowościowo-historycznej bądź gramatyczno-semantycznej.

Wydaje się, że prawidłowym rozstrzygnięciem omawianego problemu prawnego może być nowelizacja art. 47 ust. 4 ustawy o gosp. grunt. polegająca na pozytywnym (a nie negatywnym, jak dotychczas) określeniu przez ustawodawcę, że nieruchomość wywłaszczona może być użyta „wyłącznie” na cele określone w decyzji o wywłaszczeniu, co przesądziłoby o przyjęciu wykładni gramatyczno-semantycznej. Według takiej wykładni art. 69 ustawy o gosp. grunt. zwrotowi podlegałyby taka nieruchomość, która nie byłaby wykorzystywana na realizację celu wywłaszczenia w chwili zgłoszenia takiego roszczenia przez byłego właściciela lub jego prawnych następców.

Pozostawienie przez ustawodawcę orzecznictwu sądowemu ukształtowania sposobu interpretacji obowiązujących przepisów ustawy o gosp. grunt., traktujących o zwrocie nieruchomości wywłaszczonych, w tak ważnej sprawie, jaką jest ochrona prawa własności, może w praktyce budzić wątpliwości, wpływające na uzależnienie sposobu rozstrzygania powstających na tym tle sporów od współwystępującej sytuacji społeczno-gospodarczej w chwili zgłaszania roszczenia o zwrot nieruchomości wywłaszczonej.

Głosowane orzeczenie Sądu Najwyższego stanowi częściową próbę zdefiniowania woli ustawodawcy wyrażonej w art. 69 i art. 47 ust. 4 ustawy o gosp. grunt. Nie sposób jednak przewidzieć, jaki kierunek interpretacji przyjmie orzecznictwo tego sądu przy rozstrzyganiu konkretnych spraw, wyczerpujących dyspozycję omawianych przepisów ustawy o gosp. grunt. Należy jednak wskazać, że najbardziej racjonalnym sposobem rozstrzygnięcia przedstawionego zagadnienia jest nowelizacja omawianych przepisów ustawy o gosp. grunt. bądź nowa konstrukcja roszczenia o zwrot nieruchomości wywłaszczonej, którą należałoby określić w przygotowywanym obecnie przez rząd projekcie ustawy o nieruchomościach.

Marian Wolanin

Przypisy:

¹ Przepisy konstytucyjne pozostawione w mocy na podstawie art. 77 Ustawy Konstytucyjnej z dnia 17 października 1992 r. o wzajemnych stosunkach między władzą ustawodawczą i wykonawczą Rzeczypospolitej Polskiej oraz o samorządzie terytorialnym, Dz.U. Nr 84, poz. 426 z późn. zm.

² Jednolity tekst: Dz.U. z 1991 r. Nr 30, poz. 127.

³ Orzeczenia NSA: wyrok z 29 lipca 1993 r., sygn. akt IV SA 1781/92, nie publik.; wyrok z 9 marca 1993 r., sygn. akt SA/Gd 517/93, nie publik.; wyrok z 1 czerwca 1994 r., sygn. akt SA/Ka 1893/93, nie publik.; wyrok z 6 września 1994 r., sygn. akt IV SA 1041/93, Wokanda 1995, Nr 2; odmiennie: wyrok z 11 lutego 1992 r., sygn. akt SA/Ka 1093/91, nie publik.;

⁴ Jednolity tekst: Dz.U. z 1974 r., Nr 10, poz. 10 z późn. zm.

⁵ Dz.U. Nr 79, poz. 464.

⁶ Dz.U. Nr 16, poz. 94 z późn. zm.

⁷ Por. orzeczenia NSA: wyrok z 18 grudnia 1986 r., sygn. akt IV SA 764/86, ONSA 1986, Nr 2, poz. 70; wyrok z 2 marca 1987 r., sygn. akt IV SA 970/86, ONSA 1987, Nr 1, poz. 21; wyrok z 10 kwietnia 1987 r., sygn. akt IV SA 978/86, nie publik.; wyrok z 23 czerwca 1991 r., sygn. akt IV SA 374/91, ONSA 1991, Nr 2, poz. 47; wyrok z 21 października 1991 r., sygn. akt IV SA 914/91, ONSA 1992, Nr 1, poz. 3; wyrok z 12 stycznia 1994 r., sygn. akt IV SA 1943–1944/92, ONSA 1995, Nr 1, poz. 31; wyrok z 14 marca 1994 r., sygn. akt IV SA 1949/92, ONSA 1995, Nr 1, poz. 43; wyrok z 16 czerwca 1994 r., sygn. akt IV SA 1116–1117/93, ONSA 1995, Nr 2, poz. 84; orzeczenia SN: wyrok z 29 marca 1994 r., sygn. akt IV ARN 7/94, OSNAPiUS 1994, Nr 1, poz. 3; wyrok z 7 lutego 1995 r., sygn. akt III ARN 82/94, OSNAPiUS 1995, Nr 14, poz. 183.

⁸ Por. orzeczenia NSA: wyrok z 10 kwietnia 1987 r., sygn. akt IV SA 938/86, ONSA 1987, Nr 1, poz. 28; wyrok z 21 października 1991 r., sygn. akt IV SA 914/91, ONSA 1992, Nr 1, poz. 3; wyrok z 22 października 1993 r., sygn. akt SA/Kr 477/93, nie publik.